

درس ۷ نابرابری اجتماعی

درس در یک نگاه: از الان آماده باشید که تو کنکور حداقل یک سؤال ببینید که از ویژگی‌های رویکرد موافق قشر بندی، کمونیستی یا رویکرد عدالت اجتماعی سؤال پرسیده. این سه تا رویکرد به نابرابری اجتماعی پایه ثابت سوالات کنکوره و مبحث آسونیه. صرفاً باید ببینید که دیدگاه هر رویکرد نسبت نابرابری چیه و کلیدواژه‌های مربوط به هر رویکرد کدوماست.

۱ دستمزد و تعیین قیمت

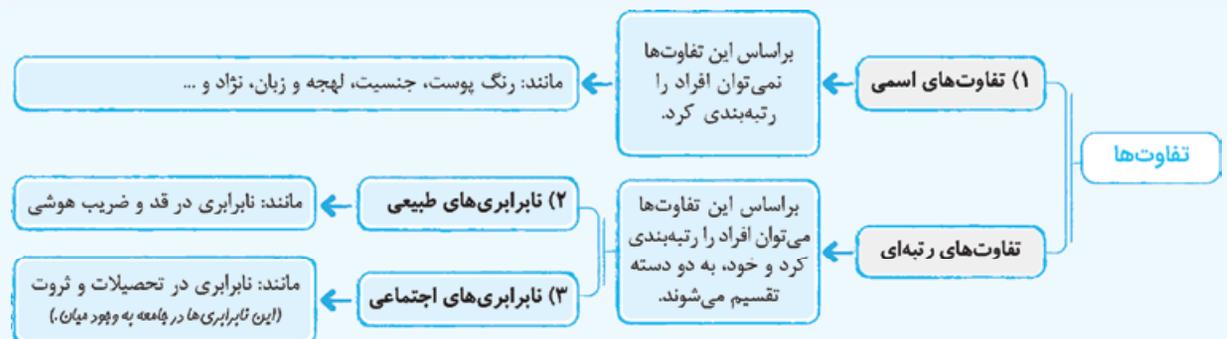
درباره موضوع چگونگی تعیین دستمزد و قیمت کار افراد، دو دیدگاه اصلی وجود دارد. قبل از ورود به مبحث نابرابری، بهتر است کمی با این دو دیدگاه آشنا شوید:

گروه اول	گروه دوم
برجسته‌سازی تفاوت‌های افراد (مثل توان جسمی و ذهنی، انگیزه و مهارت) را برجسته می‌کنند.	شباهت‌های افراد (مانند هم‌نوع، هموطن و همکار بودن) را برجسته می‌کنند.
اولویت‌بندی رقابت را برای تولید بیشتر ضروری می‌دانند و افراد «توانگر» را در اولویت قرار می‌دهند.	افراد و گروه‌های «کم‌توان» را در اولویت قرار می‌دهند.
تعیین دستمزد باید به هر کسی به اندازه شایستگی، دستمزد پرداخت شود.	باید به هر کس به اندازه توانش کار بخواهیم، اما به اندازه نیازش به او دستمزد بدهیم.
تعیین قیمت قیمت کار افراد، براساس قانون عرضه و تقاضا و از طریق بازار تعیین می‌شود.	دخالت دولت را برای کنترل بازار لازم می‌دانند.

این موضوع، مقدمه خوبی که راجع به نابرابری‌ها صحبت کنیم و این‌که چه طوری باید در برابر نابرابری‌های اجتماعی واکنش نشون بدیم؟ آیا اون‌ها ضروری‌ان یا باید کاهش پیدا کنن؟ آیا طبیعی‌ان یا توسط انسان‌ها به وجود اومدن؟ چه دیدگاهی در این باره وجود داره؟

۲ تفاوت یا نابرابری؟

انسان‌ها از جنبه‌های مختلف با یکدیگر تفاوت دارند. ما از نظر قد و وزن، قدرت سیاسی، محل سکونت، زبان، رنگ پوست و ... متفاوتیم؛ پس واضح است که تفاوت‌های انسان، انواع مختلفی دارد. تفاوت‌های انسان به سه نوع کلی تقسیم می‌شود: ۱ «تفاوت اسمی» ۲ «نابرابری طبیعی» ۳ «نابرابری اجتماعی».

برخی، تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی را بهانه‌ای برای نابرابری اجتماعی قرار داده‌اند (مثل نظام جدائزادی یا آپارتاید و محرومیت زنان از حق رأی و داشتن دارایی).

برخی دیگر، همه تفاوت‌ها و نابرابری‌ها را نابرابری اجتماعی و تمام نابرابری‌های اجتماعی را مضر و مخرب دانسته‌اند (مثل رویکرد دوم که به کم‌دیگه می‌فونیم).

در طول تاریخ

۳۳۴- نوع نابرابری را در «ضرب هوشی»، «ثروت»، «جنسیت» و «دانش» مشخص کنید. (خارج ۹۸)

- ۱) رتبه‌های اجتماعی - اسمی اجتماعی - طبیعی رتبه‌های اجتماعی
- ۲) طبیعی رتبه‌های اجتماعی - طبیعی اسمی - اجتماعی رتبه‌های
- ۳) رتبه‌های طبیعی - اجتماعی اسمی - طبیعی رتبه‌های
- ۴) اسمی طبیعی - اجتماعی رتبه‌های - طبیعی اسمی

۳۳۵- در عبارت زیر به ترتیب به کدام یک از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های اجتماعی اشاره شده است؟ (سراسری نوبت اول ۱۴۰۲)

«پسری سفیدپوست، با وضعیت اقتصادی مرفه اما ضرب هوشی پایین در کارخانه‌ای که مشغول به کار بود نتوانست به عضویت در هیئت مدیره کارخانه راه یابد.»

- ۱) اسمی - رتبه‌های - اسمی اجتماعی - رتبه‌های طبیعی - رتبه‌های اجتماعی
- ۲) اسمی - اسمی - رتبه‌های اجتماعی - رتبه‌های طبیعی - رتبه‌های اجتماعی
- ۳) رتبه‌های طبیعی - اسمی - رتبه‌های اجتماعی - اسمی طبیعی - اسمی اجتماعی
- ۴) رتبه‌های طبیعی - رتبه‌های طبیعی - رتبه‌های اجتماعی - اسمی طبیعی - رتبه‌های اجتماعی

سه رویکرد به نابرابری اجتماعی

نابرابری‌های اجتماعی از موضوعات مورد توجه جامعه‌شناسان است. تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی نیز اگر به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند، مورد توجه جامعه‌شناسان قرار می‌گیرند. جامعه‌شناسان در مطالعه نابرابری‌های اجتماعی، به قشربندی اجتماعی توجه دارند.

پرسش علت نابرابری اجتماعی از دید جامعه‌شناسان چیست؟ چرا برخی در بالای سلسله‌مراتب اجتماعی قرار می‌گیرند و برخی پایین آن؟

پاسخ توزیع نابرابر مزایای اجتماعی یعنی ثروت، قدرت و دانش

نسبت به نابرابری اجتماعی، سه رویکرد اصلی وجود دارد که دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به آن ارائه می‌دهند:

۱. رویکرد اول (رویکرد لیبرال)

این جامعه‌شناسان معتقدند که:

- ✓ نابرابری اجتماعی را برای بقای جامعه ضروری می‌داند و طرفدار قشربندی اجتماعی هستند.
- ✓ نابرابری‌های اجتماعی ناشی از نابرابری‌های طبیعی هستند. ← بنابراین عادلانه‌اند.
- ✓ از گذشته تا حال، هیچ جامعه‌ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است. ← یعنی قشربندی در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.
- ✓ آن‌ها با تأکید بر کارکردهای قشربندی، آن را تأیید و تثبیت می‌کنند.

انتقادات به رویکرد اول

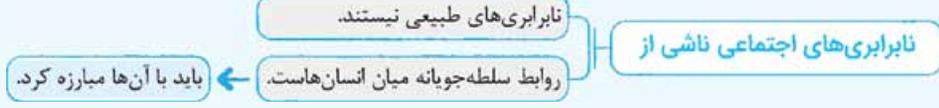
آن‌ها این واقعیت را نادیده می‌گیرند که نابرابری‌های اجتماعی، همیشه ناشی از نابرابری‌های طبیعی نیستند. برای مثال گاهی نابرابری‌های اجتماعی مانند تولد در طبقات مختلف اجتماعی، منجر به نابرابری‌های اجتماعی بعدی می‌شوند.

آن‌ها گرچه رقابت را ضروری می‌دانند، ولی این نکته مهم را نادیده می‌گیرند که در رقابت عادلانه، نقطه شروع رقابت باید یکسان باشد.

۲. رویکرد دوم (رویکرد کمونیستی)

این رویکرد مخالف قشربندی اجتماعی است و برخلاف رویکرد اول، معتقد است که:

عدالت اقتصادی مهم است (ارزش اصلی‌شون، عدالت اقتصادی) و از طریق توزیع برابر ثروت، برقرار می‌شود.

پرسش از دید رویکرد کمونیستی، نابرابری اجتماعی چگونه به وجود آمده است و برای ایجاد برابری باید چه کرد؟

پاسخ مالکیت خصوصی ← باعث برقراری روابط ظالمانه میان افراد می‌شود ← و در نتیجه منجر به نابرابری اجتماعی می‌شود. بنابراین برای ایجاد برابری، باید مالکیت خصوصی از بین برود. (یعنی از اون‌هایی که نابرابری اجتماعی ناشی از مالکیت قهوصیه، با از بین رفتن برابری اجتماعی کامل به وجود می‌آید.)

اگر مالکیت خصوصی از بین برود، چه اتفاقی می‌افتد؟

- ✓ در نگاه رویکرد کمونیستی؛ با حذف مالکیت خصوصی ← دیگر طبقه پایین وجود نخواهد داشت ← و همگی شرایط یکسان خواهند داشت.
  - ✓ در واقعیت؛ با حذف مالکیت خصوصی ← تلاش افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته می‌شود. ← انگیزه رقابت از بین می‌رود. ← راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود. (این‌ها همین‌طور مشکلات و انتقاداتی که به این رویکرد وارد می‌شود.)
  - ✓ در این رویکرد، نقطه شروع رقابت‌ها یکسان می‌شود. (ولی نقطه پایان رقابت‌ها ناعادلانه است.)
- ایجاد و تداوم قشربندی اجتماعی به دست انسان‌هاست. تأکید آن‌ها بر معایب قشربندی ← نشان می‌دهد که آنان خواهان از میان برداشتن قشربندی هستند.

۳. رویکرد سوم (طرفداران عدالت اجتماعی)

جامعه‌شناسان طرفدار عدالت اجتماعی، دو رویکرد قبلی را ناعادلانه می‌دانند:

چرا رویکرد اول ناعادلانه است؟	چرا رویکرد دوم ناعادلانه است؟
زیرا این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند، در مقایسه با افراد طبقه بالا به سادگی توانایی رقابت ندارند.	زیرا افراد توانمند و کوشا به اندازه شایستگی خود از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند.
در رویکرد اول، نقطه آغاز رقابت ناعادلانه است.	در رویکرد دوم، نقطه پایان رقابت ناعادلانه است.

هر دو رویکرد، به علت ناعادلانه بودن ← با فطرت انسانی ناسازگارند. ← در نتیجه ← به شکست می‌انجامند.

در این رویکرد:

- ✓ مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود، ولی جامعه امکان رقابت را برای همگان فراهم کرده و نقطه شروع رقابت را یکسان می‌کند. به طوری نقطه شروع یکسان می‌شود؟ در این رویکرد، دولت نیازهای ضروری همه افراد را تأمین می‌کند تا امکانات اولیه برای همگان وجود داشته باشد و افراد براساس شایستگی و توانایی به رقابت بپردازند.
- ✓ دولت برای کاهش نابرابری اجتماعی تلاش می‌کند؛ **مثال** گرفتن مالیات از ثروتمندان، بیمه‌های اجتماعی، طرح‌های خانه‌سازی عمومی (کلیدواژه مالیات رو به فاطر بسپرید! معمولاً وقتی از مالیات و کاهش فقر صحبت بشه، راجع به رویکرد عدالت اجتماعی صحبت می‌شود.)
- ✓ نه با رهاسازی مطلق موافق است (برق‌لاف رویکرد اول که همه چیز را به دست نامرئی بازار می‌سپرد)، نه با کنترل مطلق (برق‌لاف رویکرد دوم که دولت دقالت همه‌بانه داشت). این رویکرد به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی افراد و امکان رقابت بین آن‌ها را از بین نمی‌برد.

۳۳۶- کدام مورد، مربوط به رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی نیست؟ (سراسری ۹۹)

- (۱) نابرابری‌های اجتماعی نتیجه روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها است. - مالکیت خصوصی موجب نابرابری اجتماعی شده است. - قشربندی توسط انسان‌ها پدید آمده است.
- (۲) جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند. - دولت باید برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی از ثروتمندان مالیات بگیرد. - اجرای عدالت به دست نامرئی بازار سپرده نمی‌شود.
- (۳) اگر مالکیت خصوصی از بین برود، دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت. - نقطه شروع رقابت‌ها یکسان می‌شود. - نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست.
- (۴) مالکیت خصوصی موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد شده است. - برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت. - برای ایجاد عدالت اقتصادی، باید توزیع ثروت برابر باشد.

۳۳۷- صحیح و غلط بودن عبارات زیر را تعیین کنید. (سراسری ۹۹)

- وقتی اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی را در ارتباط با هم در نظر بگیریم پدیده‌های اجتماعی آشکار می‌شوند.
- شناخت شهودی از راه مشاهده حسی و استدلال عقلی به دست نمی‌آید.
- طرفداران عدالت اجتماعی به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی‌های افراد و امکان رقابت میان آن‌ها را از بین نمی‌برند.
- هم‌تغییری‌های قابل مشاهده را می‌توان با روش‌های کیفی مطالعه کرد.

- (۱) غلط - غلط - صحیح - صحیح
 (۲) غلط - صحیح - صحیح - صحیح
 (۳) صحیح - صحیح - غلط - غلط
 (۴) صحیح - غلط - صحیح - غلط

۳۳۸- طرفداران عدالت اجتماعی به چه دلایلی رویکرد طرفداران قشربندی اجتماعی (لیبرالی) را عادلانه نمی‌دانند؟ (خارج ۹۹)

- ۱) جامعه امکان رقابت را برای همگان فراهم نمی‌کند. - نقطه پایان رقابت یکسان نیست. - با از بین رفتن انگیزه رقابت، راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود.
- ۲) نقطه آغاز رقابت یکسان نیست. - افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند به سادگی با افراد طبقه بالا امکان رقابت ندارند. - با فطرت انسانی سازگار نیست.
- ۳) نقطه پایان رقابت یکسان نیست. - با فطرت انسانی سازگار نیست. - افرادی که در طبقه پایین اجتماعی متولد می‌شوند به سادگی با افراد طبقه بالا امکان رقابت ندارند.
- ۴) افراد توانمند به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند. - رقابت را در زندگی اجتماعی ضروری نمی‌دانند. - برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی از ثروتمندان مالیات می‌گیرند.

۳۳۹- هر یک از باورهای زیر در مورد «نابرابری‌های اجتماعی»، به ترتیب با کدام مدل سازگاری دارد؟ (سراسری ۱۴۰۱)

- قشربندی در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.
- عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند.
- خواهان از میان برداشتن قشربندی هستند.
- مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود.

- ۱) لیبرالی - عدالت اجتماعی - کمونیستی - لیبرالی
 ۲) لیبرالی - عدالت اجتماعی - کمونیستی - لیبرالی
 ۳) لیبرالی - کمونیستی - عدالت اجتماعی - عدالت اجتماعی
 ۴) کمونیستی - لیبرالی - عدالت اجتماعی - عدالت اجتماعی

۳۴۰- هر یک از باورهای زیر در مورد «نابرابری‌های اجتماعی» به ترتیب با کدام مدل سازگاری دارد؟ (خارج ۱۴۰۱)

- نابرابری‌های اجتماعی نتیجه تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی هستند.
- عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که عدالت با توزیع برابر ثروت برقرار می‌شود.
- قشربندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست آن‌ها است.
- دولت از ثروتمندان مالیات بگیرد.

- ۱) کمونیستی - لیبرالی - لیبرالی - کمونیستی
 ۲) لیبرالی - عدالت اجتماعی - کمونیستی - کمونیستی
 ۳) لیبرالی - کمونیستی - عدالت اجتماعی - عدالت اجتماعی
 ۴) عدالت اجتماعی - لیبرالی - کمونیستی - عدالت اجتماعی

۳۴۱- صحیح و غلط بودن عبارت‌های زیر به ترتیب کدام است؟ (سراسری نوبت اول ۱۴۰۲)

- منورالفرکان، مشروطه را نوعی حاکمیت سکولار، مانند دولت فرانسه می‌دانستند.
- با قبول حضور فرهنگی و تمدنی جهان اسلام، نظریه «جنگ تمدن‌ها» از سوی برخی نظریه‌پردازان غربی مطرح شد.
- جامعه‌شناسان در مطالعه نابرابری‌های اجتماعی، به شایستگی‌ها در جوامع توجه دارند.
- در نظام تعلیم و تربیت، «دانایی از نادانی بهتر است» در حیطه عقاید قرار می‌گیرد.

- ۱) صحیح - غلط - صحیح - غلط
 ۲) غلط - غلط - صحیح - غلط
 ۳) غلط - صحیح - غلط - غلط
 ۴) صحیح - غلط - غلط - صحیح

۴ پیدایش رویکرد انتقادی

در ابتدا غلبه رویکرد تبیینی توی جامعه‌شناسی رو بر روی می‌کنیم که چه طور باعث شد داوری ارزشی از حوزه علوم اجتماعی خارج بشه:

با غلبه رویکرد تبیینی ← داوری ارزش‌ها، غیرعلمی محسوب شد و از قلمرو علوم اجتماعی خارج شد.

انتقاد از وضع موجود و تجویز راه حل برای بهتر شدن، کار علم نبود.

اعتقادی به نام «جدایی دانش از ارزش» بیان شد.

در نگاه تبیینی

تصرف جدایی دانش از ارزش یعنی دانش و ارزش، دو قلمرو جداگانه و متقابل هم هستند.

دانش	قلمرو تبیین (یعنی کشف و بازخوانی واقعیت‌ها) است.
ارزش	قلمرو تفسیر (یعنی خلق و بازسازی ارزش‌ها) است.

همون طور که احتمالاً توی فاطرتون هست، بعد از رویکرد تبیینی، رویکرد تفسیری روی کار میاد.

با غلبه رویکرد تفسیری ← رویکرد تبیینی به حاشیه رفت. ← راه بازگشت دعاوی انتقادی و تجویزی به علوم اجتماعی باز شد.

بدین ترتیب از «پیوند دانش و ارزش» سخن گفته می‌شود و بدین گونه دانش انتقادی شکل می‌گیرد. (پیوند دانش و ارزش، مربوط به دانش انتقادیه.)
تصرف دانش انتقادی، دانشی است که ۱ از وضعیت موجود انتقاد می‌کند و ۲ برای عبور از وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب، راه حل ارائه می‌دهد.

جامعه‌شناسی انتقادی

فب بالآفره رسیدیم به جامعه‌شناسی انتقادی، رویکرد سوم در جامعه‌شناسی. بعد از رویکردهای تبیینی و تفسیری، جامعه‌شناسی انتقادی روی کار می‌آید که با دو رویکرد قبلی فرق دارد. در واقع این دیدگاه دو رویکرد قبلی رو محافظه‌کار می‌دونه و به نقد و اصلاح و دادن راه حل می‌پردازه. بریم بیشتر با جامعه‌شناسی انتقادی آشنا شیم. از درون رویکرد تفسیری، جامعه‌شناسی انتقادی پدید آمد که ویژگی‌هایی دارد. این رویکرد:

- ✓ به توصیف و تبیین پدیده‌های اجتماعی بسنده نمی‌کند ← بلکه به داوری ارزشی پدیده‌ها می‌پردازد. (یعنی اون‌ها رو با ملاک‌های ارزشی و هنجاری ارزیابی می‌کنه. هر یا از فوب یا بد بودن یک پدیده حرفی زده شد، منظور این رویکرده.)
- ✓ برای داوری و انتقاد، به معیارهای علمی نیاز است تا بتوان براساس آن‌ها ۱ وضعیت موجود را ارزیابی کرد ۲ تصویری از وضعیت مطلوب رسم کرد و ۳ راه عبور از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب را پیشنهاد داد.
- ✓ علم را به دانش حسی و تجربی محدود نمی‌کند و تلاش می‌کند برای یافتن چنین معیارهایی از محدودیت‌های علم تجربی رها شود.

پرسش مهم‌ترین هدف جامعه‌شناسی انتقادی چیست؟

پاسخ نقد وضعیت موجود و تجویز راه حل برای رسیدن به یک وضعیت بهتر

فاصله میان وضع موجود و وضع مطلوب جهان اجتماعی ← جامعه‌شناسی انتقادی را به داوری و انتقاد از ارزش‌ها می‌کشاند.

در واقع این‌ها می‌فهمیم که چرا جامعه‌شناسی انتقادی، به داوری و انتقاد از ارزش‌ها می‌پردازد و چه چیزی اونو به این کار می‌کشونه.

۵ کنش و ساختار، دو وجه زندگی انسان

یاد تونه گفتیم که ساختارهای اجتماعی روی کنش‌های ما تأثیر می‌ذارن که این وجه رو جامعه‌شناسی تبیینی قبلی تأکید می‌کرد، ولی حق قدیمی‌ترین ساختارهای اجتماعی هم توسط کنش اجتماعی ساخته شدن (کنش اجتماعی توی جامعه‌شناسی تفسیری مورد تأکید بود). زندگی اجتماعی انسان، دو وجه دارد:

- ۱ از یک سو انسان‌ها در زندگی با یکدیگر جهان اجتماعی و ساختارهای آن را می‌سازند.
  - ۲ از سوی دیگر، جهان اجتماعی الزامات و پیامدهایی دارد که زندگی انسان را تحت تأثیر می‌گذارد.
- یادآوری** تا هنگامی که یک جهان اجتماعی از طریق مشارکت اجتماعی پابرجاست ← پیامدهای آن نیز باقی می‌ماند.

تغییر جهان اجتماعی ← برداشته‌شدن الزام‌های قبلی ← جهان اجتماعی جدید و پیامدهای دیگر

همیشه ممکن است یکی از این وجوه (گاهاً اهمیت ساختار و گاهاً اهمیت کنش) بیشتر مورد توجه قرار بگیرد که این موضوع، آثار و پیامدهای نامطلوبی برای زندگی اجتماعی دارد. حالا رویکرد انتقادی نسبت به این دو وجه زندگی انسان چه‌طور عمل می‌کنه؟

جامعه‌شناسان انتقادی

- همانند جامعه‌شناسان تفسیری ← بر توانایی و خلاقیت افراد در ساختن جهان اجتماعی تأکید می‌کردند.
- برخلاف جامعه‌شناسان تفسیری ← به ساختارهای اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر زندگی انسان‌ها کم‌توجهی نمی‌کردند.

جامعه‌شناسان انتقادی معتقدند که:

- ✓ گاهاً ساختارهای جهان اجتماعی (که به دست خود انسان ساخته شده است)، سازندگان خود را به سلطه درمی‌آورد.
  - ✓ گاهاً معناها، ارزش‌ها و ساختارهای یک گروه و قوم بر گروه یا فرهنگ دیگری تحمیل می‌شود و آن‌ها را به سلطه درمی‌آورد.
- بی‌توجهی و نادیده‌گرفتن ساختارهای اجتماعی به معنای چشم‌پوشی از پیامدهای مخرب آن‌هاست. چرا؟ زیرا نادیده‌گرفتن ساختارهای اجتماعی، انتقاد از ساختارهای اجتماعی را ناممکن می‌سازد و در نتیجه امکان کنترل آثار مخرب آن از دست می‌رود.

جامعه‌شناسی انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تأکید می‌کنند تا از سلطه چنین ساختارهایی جلوگیری کنند.

زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر را فراهم آورد.

جامعه‌شناسی انتقادی با پذیرش رویکرد تفسیری معتقد است که تمام معانی و ارزش‌ها ساخته‌ی اراده‌ی افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌هاست. هر فرد، گروه و فرهنگی معانی و ارزش‌های ویژه‌ی خود را خلق می‌کند.

- ✓ در این رویکرد هیچ معنایی بهتر یا بدتر از دیگری نیست یا هیچ کدام درست یا غلط و حق و باطل نیستند.
- ✓ این رویکرد هیچ‌گونه حقیقت یا فضیلتی را کشف نمی‌کند؛ بنابراین نمی‌تواند براساس حقایق و فضایل، به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها و جوامع بپردازد.
- ✓ نباید اراده‌ی فرد یا گروهی بر فرد یا گروه دیگری تحمیل شود یا فرهنگی از گستره‌ی جغرافیایی و تاریخی خود فراتر رود. اگر چنین اتفاقی بیفتد و اراده‌ی فرد یا گروهی سرکوب شود، مصداق سلطه است و باید به انتقاد از آن پرداخت.

جامعه‌شناسی انتقادی		
موضوع	روش	هدف
کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن	تفسیری، انتقادی و تجویزی	انتقاد از وضع موجود، تجویز وضع مطلوب و راه رسیدن به آن

(سراسری نوبت اول ۱۴۰۲)

۳۴۲- هر یک از عبارات‌های زیر با کدام رویکرد جامعه‌شناسی منطبق است؟

- هر چه همبستگی اجتماعی میان افراد یک گروه بیشتر باشد، انحرافات اجتماعی در آن گروه کاهش می‌یابد.
- جوامع از انسان‌ها، نهادها، سازمان‌ها و ... بسیاری عناصر دیگر تشکیل شده‌اند که با نظمی خاص در کنار هم قرار دارند.
- گاهی جهان اجتماعی و ساختارهای آن که به دست خود انسان‌ها ایجاد شده‌اند، سازندگان خود را زیر سلطه درمی‌آورند.
- براساس حقیقت و فضیلت به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها نمی‌پردازد.

- (۱) تفسیری - تبیینی - انتقادی - تفسیری
(۲) تبیینی - انتقادی - تفسیری - تبیینی
(۳) تبیینی - تبیینی - انتقادی - انتقادی
(۴) انتقادی - تبیینی - تفسیری - انتقادی

۳۴۳- در ارتباط با یک کنش اجتماعی مانند گرایش افراطی به فضای مجازی، به ترتیب هر یک از رویکردهای سه‌گانه جامعه‌شناسی تبیینی، تفسیری و انتقادی چگونه به بررسی آن می‌پردازند؟

- (۱) بین میزان پرخشک‌گری با اعتیاد به فضای مجازی رابطه وجود دارد. - به زمینه فرهنگی که جوانان در آن به استفاده افراطی از اینترنت می‌پردازند، رجوع می‌کنند. - اعتیاد به فضای مجازی برای جوانان خطرناک است و آن‌ها را از فضای واقعی زندگی جدا می‌کند.
- (۲) اعتیاد به فضای مجازی موجب اخلاق‌گریزی جوانان و سقوط ارزش‌ها می‌شود. - سرگرمی، هیجان، آزادی و به‌روزبودن، انگیزه و عامل اصلی حضور در فضاهای مجازی است. - با وجود پیچیدگی این مسئله و همه‌گیربودن آن می‌توان به راهکارهایی برای بهبود این وضعیت دست یافت.
- (۳) در هر جامعه با توجه به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی آن می‌توان این پدیده را مورد مطالعه تجربی قرار داد. - برای فهم و تفسیر این کنش باید بفهمیم که این اعتیاد بر چه چیزی دلالت می‌کند. - با استفاده از روش‌های کمی بدون تحمیل و سرکوب این کنش، وضع مطلوب را تجویز می‌کند.
- (۴) با استفاده از روش‌های کمی به پیش‌بینی این کنش اجتماعی و راه‌های کنترل آن می‌پردازد. - با توجه به پیچیدگی پدیده اعتیاد به فضای مجازی به فهم معنای آن در گروه‌های مختلف می‌پردازد. - با پذیرش معانی و اراده افراد و کشف حقیقت و فضیلت به نقد این کنش پرداخته و وضعیت مطلوب را تجویز می‌کند.

۳۴۴- به ترتیب کدام یک در ارتباط با نگرش «تفسیری» و «انتقادی» درست است؟

- (۱) به بحران اراده و معنا در جوامع غربی توجه می‌کند. - داوری علمی به دلیل تنوع و پیچیدگی فرهنگ‌ها امکان‌پذیر نیست.
- (۲) جامعه‌شناسی، شناخت و کنترل جامعه و برقراری نظم اجتماعی را ممکن می‌سازد. - به معانی ارزش‌های اجتماعی به‌ویژه در عرصه قدرت توجه می‌کند.
- (۳) در تقابل با رویکرد تبیینی، کنشگران براساس معنای ذهنی خود دست به عمل می‌زنند. - به دنبال یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش‌های اجتماعی هستند.
- (۴) تنها راه آگاهی از معنا، انگیزه و هدف کنش را فهم همدلانه و تأیید کنشگران می‌داند. - با ارزش‌زدایی و معنازدایی از ارزش‌های انسانی، آن‌ها را به عنوان یک پدیده خنثی مطالعه می‌کند.

(خارج ۹۹)

۳۴۵- کدام یک از ویژگی‌های جامعه‌شناسی انتقادی نیست؟

- (۱) مهم‌ترین هدف خود را نقد وضعیت موجود جهان اجتماعی و تجویز راه‌حلی برای رسیدن به یک وضعیت بهتر می‌داند.
- (۲) با پذیرش رویکرد تفسیری، معتقد است تمام معانی و ارزش‌ها ساخته و پرداخته‌ی اراده‌ی افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌هاست.
- (۳) دو رویکرد قبلی جامعه‌شناسی، یعنی تبیینی و تفسیری را محافظه‌کار می‌داند، زیرا انسان‌ها را در برابر وضعیت موجود منفعل می‌سازند.
- (۴) جامعه‌شناسان برای عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب، راه‌حلی ارائه کرده و فقط آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف می‌کنند.

۳۴۶- به ترتیب مشخص کنید موارد ذکر شده با کدام نوع جامعه‌شناسی در ارتباط هستند؟

- بر آن چه مشاهده می‌شود تمرکز می‌کند.
  - موضوع آن، کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن است.
  - انتظار دارد علوم اجتماعی با تشخیص و افشای سلطه در مناسبات انسانی به رهایی انسان کمک کند.
  - از منظر آن برخی جوامع از برخی دیگر پیچیده‌ترند، در رفع نیازهای خود توانا ترند و به همین دلیل پیشرفته‌ترند.
- (۱) انتقادی - تبیینی - تفسیری - تبیینی
 (۲) تفسیری - تبیینی - انتقادی - تبیینی
 (۳) تبیینی - انتقادی - انتقادی - تبیینی
 (۴) تبیینی - تفسیری - تبیینی - تفسیری

(خارج ۱۴۰۰)

۳۴۷- به ترتیب هر یک از این موارد با چه موضوعی ارتباط دارند؟

- افرادی که از نظر قانونی و اجتماعی از هیچ اهمیت و اعتباری برخوردار نبودند، ولی به علت فواید و کارکردهایشان تحمل می‌شدند.
  - اگر اراده فرد یا گروهی سرکوب گردد، مصداق سلطه است.
  - اتفاقات غیرمنتظره شما را از همکاری با دیگران بازدارند.
- (۱) رعایا - دیدگاه جامعه‌شناسی تبیینی - فایده علوم اجتماعی
 (۲) کارگران کشاورز - هدف جامعه‌شناسان انتقادی - فایده علوم انسانی
 (۳) طبقه متوسط - نگرش جامعه‌شناسی تفسیری - فایده قواعد اجتماعی
 (۴) طبقه سوم در جوامع فئودالی غربی - نگرش جامعه‌شناسان انتقادی - فایده نظم اجتماعی

(خارج ۱۴۰۰)

۳۴۸- صحیح و غلط بودن عبارتهای زیر را تعیین کنید.

- هرگاه عقاید و ارزش‌ها اهمیت و اعتبار خود را نزد اعضای جهان اجتماعی از دست بدهند، دوام هویت فرهنگی با چالش‌هایی مواجه می‌شود.
- فاصله میان وضع موجود و وضع مطلوب جهان اجتماعی، جامعه‌شناسی را به دآوری درباره ارزش‌ها و انتقاد از آن‌ها می‌کشاند.
- با تغییرات و تفاوت‌هایی که در جهان اجتماعی به وجود می‌آید، مانند افول یا رشد اقتصاد و ... هویت جهان اجتماعی تغییر می‌کند.
- بیداری اسلامی، تغییر موقعیت ملت‌ها و کشورهای پیرامونی در نظام جهانی سلطه را هدف نهایی خویش می‌بیند.

- (۱) غلط - صحیح - غلط - غلط
 (۲) صحیح - صحیح - غلط - غلط
 (۳) غلط - صحیح - غلط - صحیح
 (۴) غلط - غلط - صحیح - غلط

(خارج ۱۴۰۱)

۳۴۹- هر یک از موارد زیر به ترتیب متعلق به نگرش کدام دسته از جامعه‌شناسان است؟

- از پیوند دانش و ارزش سخن به میان می‌آورند.
- کار دآوری درباره ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعی قرار گیرد و غیرعلمی قلمداد شود.
- تمام معانی و ارزش‌ها ساخته و پرداخته اراده‌های افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها است.
- تفاوت میان جوامع را تنها تفاوتی کمی می‌دانند.

- (۱) انتقادی - تفسیری - تفسیری - انتقادی
 (۲) انتقادی - تبیینی - انتقادی - تبیینی
 (۳) تبیینی - انتقادی - تبیینی - تفسیری
 (۴) تفسیری - انتقادی - تبیینی - تفسیری

